

KOULUJEN KIRJEMARATON 2025

KIRJEITÄ
VAPAUELLE
2025
AMNESTY
INTERNATIONAL

OPETTAJAN OPAS

VIESTEISSÄ
ON VOIMAA.

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO..... 3

Huomioita materiaalin käsittelyyn oppitunnilla.....	4
Oppitunnin tavoitteet ja niiden yhteys opetussuunnitelmiin.....	6
Mikä koulujen kirjemaraton?.....	7

HENKILÖT..... 8

Guerreras por la Amazonía, Ecuador.....	9
Tausta: Maakaasun soihdutus Amazonilla uhkaa ihmisoikeuksia nyt ja tulevaisuudessa.....	10
Ellinor Guttorm Utsi, Norja.....	11
Tausta: ”Vihreän siirtymän” hankkeet uhkaavat saamelaisten oikeuksia.....	12

IHMISOIKEUDET..... 13

Mitä ovat ihmisoikeudet?.....	14
YK:n Ihmisoikeuksien julistus.....	15
Kansainväliset ihmisoikeussopimukset.....	15
Oikeus puhtaaseen, terveelliseen ja kestävään ympäristöön.....	16
Ympäristöoikeuksien puolustajat.....	16
Ympäristöhaittojen epätasa-arvoiset vaikutukset.....	17
Hallitusten ja yritysten vastuut.....	18

TEHTÄVÄT..... 19

Tehtävä: Mitkä oikeudet eivät toteudu?.....	20
Tehtävä: Miten ihmisoikeuksia puolustetaan?.....	21
Tehtävä: Ilmasto-oikeudenmukaisuus ja ympäristöoikeudet.....	22

TEHTÄVIEN LIITTEET..... 26

Liite:Tiivistelmä YK:n yleismaailmallisesta ihmisoikeusjulistuksesta.....	27
Liite: Vastuukortit.....	28
Liite: Ihmisoikeudet ja ympäristö.....	29

KIRJEIDEN JA SOLIDAARISUUSVIESTIEN KIRJOITTAMINEN..... 31

Kirjeen kirjoitusohjeet.....	32
Usein kysyttyä.....	34
Eritelty esimerkkikirje.....	35
Vetoomuskirje Guerreras por la Amazonía -ryhmän puolesta.....	36
Vetoomuskirje Ellinor Guttorm Utsin puolesta.....	37
Solidaarisuusviestiohjeet.....	38
Solidaarisuusviesti Guerreras por la Amazonía -ryhmälle.....	39
Solidaarisuusviesti Ellinor Guttorm Utsille.....	40

SANASTO SUOMI – ENGLANTI..... 41

JOHDANTO

Hyvä opettaja,

Kiitos, että olet valinnut osallistua Koulujen kirjemaratoniin oppilaidesi kanssa!

Koulujen kirjemaraton on osa kansainvälistä Write for Rights -kampanjaa, jonka etenemistä voit seurata sosiaalisessa mediassa aihetunnisteella **#W4R**.

Tänä vuonna kampanjassa tutustutaan ilmasto-oikeudenmukaisuuteen, ympäristöoikeuksien puolustajiin, sekä alkuperäiskansojen oikeuksiin. Näihin aihealueisiin kuuluvat oikeudet on taattu YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa ja kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa.

Ihmisoikeuskasvatuksella tarkoitetaan kasvatusta ihmisoikeuksista, kasvatusta ihmisoikeuksiin kunnioittaen sekä kasvatusta ihmisoikeuksiin. Tämä tarkoittaa erityisesti ihmisten voimaannuttamista käyttämään, nauttimaan, kunnioittamaan sekä puolustamaan omia ja muiden oikeuksia. Koulujen kirjemaratoniin tarkoituksena on tuoda esille kampanjan henkilöiden kokemia ihmisoikeusloukkauksia, kannustaa ihmisiä toimimaan heidän tukenaan, mutta myös kasvattaa ja kouluttaa ihmisoikeuksista ja niiden merkityksestä

laajemmin. Kampanjassa ei vertailla eri maiden välisiä eroja ihmisoikeuksien toteutumisessa, sillä yksikään maailman maa ei ole vapaa ihmisoikeusloukkauksista.

Kampanjassa käsitellään todellisten ihmisten kokemia ihmisoikeusloukkauksia meistä joskus maantieteellisesti kaukana olevissa paikoissa. Henkilöt, joiden tukena kampanjassa toimitaan, ovat suostuneet heidän esittämiseensä kampanjassa sekä heidän tilanteensa edistämiseksi suunniteltuihin toimenpiteisiin. He ovat lähteneet kampanjaan mukaan uskoen, että heidän saamalaan kansainvälisellä huomiolla ja viranomaisten painostuksella voi olla positiivista vaikutusta heidän omaan tilanteeseensa, sekä niihin asioihin, joiden puolesta he työskentelevät.

Löydät oppaasta tietoa kampanjan henkilöistä sekä heidän tarinoihinsa liittyvistä ihmisoikeuksista. Oppaan toiminnallinen osuus sisältää tehtäviä, joita voit käyttää sellaisenaan tai muokata ryhmällesi sopiviksi. Oppaan lopusta löydät kirjeenkirjoitusohjeet, mallikirjeet, ohjeet solidaarisuusviestien kirjoittamiseen sekä suomi-englanti-sanaston.

Oppituntia varten on tuotettu myös video- ja kuvamateriaalia, jota löydät osoitteesta:

www.amnesty.fi/koulujen-kirjemaraton/materiaalit

Oppilaan materiaalit löytyvät osoitteesta:

www.amnesty.fi/koulujen-kirjemaraton/oppilas

Voit halutessasi ladata ja tulostaa oppilaan materiaalin verkkosivuilta pdf-tiedostona. Huomaathan, että materiaalissa käsitellään vakavia ihmisoikeusloukkauksia, jotka voivat järkyttää. Oppituntien aikana nousseita ajatuksia ja tunteita on hyvä käsitellä tuntien päätteeksi sekä vielä jälkeenpäin.

Mahtavaa, että olet mukana – viesteissä on voimaa!

Emma Åman

Ihmisoikeuskasvatuksen asiantuntija

HUOMIOITA MATERIAALIN KÄSITTELYYN OPPITUNNILLA

Haitalliset ja rajoittavat normit, sekä kolonialismin perintö näkyvät Suomessa ja maailmassa edelleen heijastuen tapoihin, joilla erityisesti ei-valkoisiksi rodullistettuja ja erilaisiin vähemmistöihin kuuluvia ihmisiä käsitellään arkisessa puheessa, mediassa sekä oppimateriaaleissa. Sen vuoksi on ensiarvoisen tärkeää, että tapa, jolla jokaista henkilöä ja heidän kokemuksiaan käsitellään oppitunnilla, kunnioittaa heidän ihmisarvoansa ja toimijuuttansa, sekä purkaa stereotypioita ja ennako-oletuksia.

Syrjivät valta-asetelmat ovat tiukassa ja niiden muuttaminen on hidasta. Rakenteiden purkamisen voi silti jokainen aloittaa pohtimalla omia asenteita ja oletuksia, sekä sitä asemaa, josta maailmaa tarkastelee. Ennen oppituntia, varaa itsellesi aikaa pohtia mm. seuraavia kysymyksiä:

- **Minkälaiset oletukset Suomesta ja kampanjan henkilöiden yhteiskunnista ohjaavat omaa tai oppilaidesi ajattelua? Mistä käsitykset on omaksuttu?**
- **Minkälaisia ajatuksia tai oletuksia sinulla tai oppilailla on kampanjassa esitettyjen henkilöiden identiteetistä, toimijuudesta ja asemasta? Mistä oletukset ovat tulleet?**

- **Minkälaisia ajatuksia tai oletuksia sinulla tai oppilaillasi on omasta toimijuudestanne ja kyvystänne vaikuttaa asioihin? Minkälaisesta asemasta katsotte maailmaa? Onko oppilaiden valta-asemissa eroja?**
- **Minkälaisin keinoin voit purkaa ennako-oletuksia? Mistä voisit saada tietoa monipuolisemman kuvan rakentamiseksi?**
- **Miten voit vahvistaa solidaarisuuden rakentamista välttämällä samalla vahvistamasta ns. valkoista pelastajuutta?**

Oppitunnilla käsiteltävät aiheet voivat myös ilmetä monin tavoin osallistujien arjessa ja keskinäisessä kommunikaatiossa. Ennako-oletuksia kampanjan teemoista tai henkilöistä on siis tärkeä purkaa myös syrjinnän ja toiseuttamisen estämiseksi ja siihen puuttumiseksi. Pohdi vielä:

- **Miten voit puuttua tilanteisiin, joissa toiseuttavaa puhetta tai toimintaa esiintyy? Miten voit tukea ja minne voisit ohjata rasismia, syrjintää ja toiseuttamista kokevia henkilöitä?**
- **Miten voisit kääntää haastavat tilanteet oppimisen hetkiksi?**

Valkoisella pelastajuudella tarkoitetaan toistuvaa dynamiikkaa ja narratiivia, ”jossa valkoinen ihminen asettuu pelastajaksi ja vapauttajaksi suhteessa ruskeisiin ihmisiin. Ruskeilta ihmisiltä viedään toimijuus ja heidät nähdään passiivisina toiminnan kohteina. Valkoinen pelastajuus keskittää ”valkoista hyvyyttä” (eng. white benevolence) ja syrjäyttää keskustelunavauksia ruskeisiin ihmisiin kohdistuvien ongelmien juurisyistä kuten eurooppalaisesta kolonialismista.

Valkoinen pelastaja on henkilö joka omasta mielestään auttaa ei-valkoisia ihmisiä, mutta ei omaa tarvittavaa ymmärrystä, kokemusta tai esimerkiksi koulutusta kyseiseen tehtävään. Ilmiöön usein liittyy oman eettisyyden ja hyvyyden tunteen kohottaminen.”

(Lähde: Fem-R Sanasto <https://www.fem-r.fi/sanasto>)

Opettajan ei tarvitse tietää kaikkea, tärkeintä on avoin ja utelias suhtautuminen asioihin, sekä aito pyrkimys oikeudenmukaisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämiseen. Pohtimalla haasteita ennalta on mahdollista valmistautua tilanteisiin, joissa syrjintää tapahtuu.

Voit perehtyä teemoihin myös seuraavien lähteiden kautta:

Fem R: Sanasto

www.fem-r.fi/sanasto/

Rauhanpuolustajien Läntisen tuolla puolen -materiaali:

lantisentuollapuolen.rauhanpuolustajat.org/

Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus: Sanasto

sukupuolenosaamiskeskus.fi/sukupuolen-moninaisuus/sukupuolen-moninaisuuden-sanasto/

Suomen punainen risti: Ole tukena - puutu rasismiin. Etnon tuottamia materiaaleja rasismista kouluille: <https://sprop-pimateriaalit.fi/web/site-1394220/state-jurdknbg-gercytztzr/front-page>

THL: Verkkokoulutus antirasismista ammattilaisille

thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/verkkokoulutus-antirasismista-ammattilaisille

Rauhankasvatusinstituutti: Vihapuhekulttuurin muuttaminen nuorisotiloissa

<https://rauhankasvatus.fi/outside-in/>

Rauhankasvatusinstituutti: Antirasismi nuorisotyössä

<https://rauhankasvatus.fi/antirasismi-nuorisotyossa/>

OPPITUNNIN TAVOITTEET JA NIIDEN YHTEYS OPETUSSUUNNITELMIIN

Tämän oppaan sisältö on suunniteltu siten, että se vastaa perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelmissa laadittuja oppimistavoitteita. Koulujen kirjemarkaton -oppitunti on ihmisoikeuskasvatusta. Se kartuttaa oppilaiden tietoa ihmisoikeuksista oppiainerajat ylittävällä, osallistavalla menetelmällä. Se myös kannustaa oppilaita osallistumaan yhteisen ja kestäväns tulevaisuuden rakentamiseen. Oppilaat tukevat samalla maailmanlaajuisia Amnesty Internationalin Kirjeitä vapaudelle -kampanjaa kirjoittamalla kirjeen tai solidaarisuusviestin ihmisoikeusloukkauksen kohteeksi joutuneen henkilön tai henkilöiden tukemiseksi. Tunnilla oppilaat saavat:

Tietoa ihmisoikeuksista

Oppitunnin rakenne ja tähän oppaaseen sisältyvät toiminnalliset harjoitukset toimivat ajankohtaisena johdantona ihmisoikeuksiin. Ihmisoikeuksia ei esitetä vain abstrakteina oikeudellisina pykälinä vaan todellisina, ihmisten elämään vaikuttavina säädöksinä. Oppitunnin aikana oppilaat käsittelevät esimerkkejä ihmisoikeusloukkauksista ja tutustuvat ihmisoikeusloukkauksen kohteeksi joutuneiden sekä ihmisoikeuksia puolustavien ihmisten tarinoin. Lopulta he saavat itse mahdollisuuden vaikuttaa ihmisoikeuksien toteutumisen puolesta konkreettisen kirjeen tai kortin kirjoittamisen kautta.

Kulttuurista osaamista, vuorovaikutusta ja ilmaisutaitoja (L2)

Oppilaat harjaantuvat esittämään mielipiteensä rakentavasti ja toimimaan eettisesti. Oppilaat ohjataan näkemään kulttuurista moninaisuutta ja edistämään ihmisoikeuksia suunnitelmallisesti.

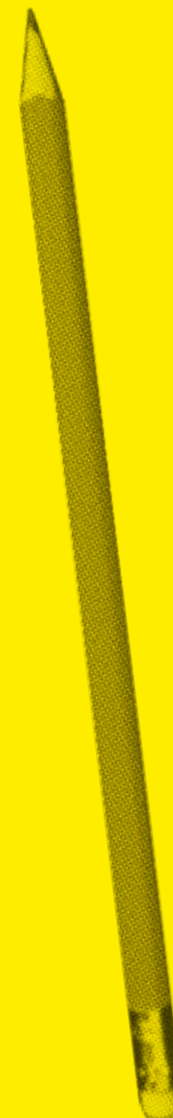
Monilukutaitoa (L4)

Kirjemarkatonissa oppilaat tulkitsevat tarinoita ja kuvia sekä tuottavat vaikuttavaa ja virallista tekstiä.

Osallistumista, vaikuttamista ja kestäväns tulevaisuuden rakentamista (L7)

Kirjemarkaton tarjoaa mahdollisuuden tutustua kansalaisyhteiskunnan toimintaan ja yhteisölliseen maailmanlaajuiseen työskentelyyn ihmisoikeuksien puolesta. Kirjemarkatonissa oppilaat tutustuvat ihmisoikeusloukkauksia kokeneiden sekä ihmisoikeuksia puolustavien ihmisten elämään ja oppivat oikeuksia edistävästä toimintatavoista.

MIKÄ KOULUJEN KIRJEMARATON?

Amnestyn Koulujen kirjemaraton on osa jokavuotista kansainvälistä Write for Rights -kampanjaa. Se sai alkunsa melkein 25 vuotta sitten Puolasta paikallisten aktivistien järjestämästä vuorokauden mittaisesta kirjeenkirjoitusmaratonista. Tempaus on sittemmin kasvanut kansainväliseksi kampanjaksi, johon osallistuu satoja tuhansia ihmisiä yli 200 maassa ja alueella. Sen aikana kirjoitetaan vetoamuskirjeitä eri maiden viranomaisille ja päättäjille sekä tukiviestejä kampanjassa esiin nostetuille henkilöille ja yhteisöille. Vuosien varrella kirjoitetut kirjeet ja tukiviestit ovat vaikuttaneet yli 115 ihmisen elämään vapauttaen epäoikeudenmukaisesti vangittuja aktivisteja, hakien oikeutta ihmisoikeusloukkauksia kokeneille ihmisille, sekä vaatien suojelua heille, jotka puolustavat ihmisoikeuksia.

Ihmisoikeuskasvatus on olennainen osa kampanjaa, ja pelkästään vuonna 2024 yli miljoona ihmistä osallistui tämän materiaalin kaltaisiin aktiviteetteihin.

Amnestyn Koulujen kirjemaraton on järjestetty Suomessa vuodesta 2013 lähtien. Suomen Koulujen kirjemaratonissa oppilaat ovat vuosien varrella osoittaneet tukea ja vedonneet viesteillään ihmisten puolesta Iranissa, Brasiliassa, Azerbaidžanissa, Ukrainassa, Valko-Venäjällä, Etiopiassa, Nigeriassa, Burkina Fasossa, Malawissa, Jamaikalla, Filippiineillä, Kanadassa, Kuubassa, Turkissa, Chilessä, Hongkongissa, Myanmarissa, miehitetyllä palestiinalaisalueella, Yhdysvalloissa, Etelä-Koreassa, Angolassa ja Suomessa. Ja viesteillä on ollut vaikutusta.

Vuonna 2014 kouluissa toimittiin alaikäisenä kuolemaan-tuomitun ja kidutetun nigerilaisen **Moses Akatugban** puolesta. Viestejä Moseksen puolesta lähetettiin kansainvälisesti yli 800 000. Keväällä 2015 hänet vihdoin vapautettiin lähes kymmenen vuoden vankeuden jälkeen. Marraskuussa 2016 Moses vieraili Suomessa ja kävi myös hänen puolestaan kampanjoineissa koulussa.

Vuonna 2018 kampanjassa vedottiin ihmisoikeuspuolustajien suojelemiseksi Ukrainassa. Lähes 400 000 ihmistä ympäri maailmaa vetosivat ukrainalaiseen **Vitalina Kovalin** kohdistuneiden hyökkäysten tutkimiseksi. Kampanjan ansiosta naistenpäivänä 2019 Vitalina pystyi ensimmäistä kertaa kolmeen vuoteen järjestämään mielenilmauksen kotikaupungissaan ilman äärioikeiston häirintää. Kampanjan aikana Vitalina vieraili Suomessa ja tapasi kirjemaratonin osallistuneita oppilaita.

Vuoden 2019 kampanjassa oppilaat Suomessa kirjoittivat viestejä ihmisoikeuspuolustajien puolesta Kanadassa. Kansainvälisesti yli 400 000 ihmistä vetosi yli 50 vuotta elohopeamyrkytyksestä kärsineen **alkuperäiskansayhteisön puolesta Grassy Narrowsissa**, Kanadassa. Huhtikuussa 2020 Kanadan hallitus allekirjoitti viimein 19,5 miljoonan dollarin arvoisen sopimuksen terveydenhuoltopalvelujen rakentamisesta elohopeamyrkytyksen saaneille. Sopimus on askel kohti oikeudenmukaisuutta ja selkeä voitto pitkään oikeuksistaan taistelleelle Grassy Narrowsin yhteisölle.

Vuonna 2023 kampanjassa toimittiin yhdysvaltalaisen **Rocky Myersin** tukena. Rocky tuomittiin vuonna 1994 murhasta, vaikka todistajien lausunnot tapahtuneesta olivat repaleisia, todisteet hataria ja poliisin epäiltiin painostaneen todistajia. Myös Rockylle määrätty oikeusapu oli tehotonta. Oikeusprosessia johtanut tuomari määräsi Rockylle kuolemantuomion vastoin valamiehistön päätöstä. Keväällä 2025 Alabaman kuvernööri kumosi Rockyn kuolemantuomion ja muutti sen elinkautiseksi. Rocky odotti kuolemantuomionsa toimeenpanoa yli 30 vuotta. Taistelu oikeudenmukaisuuden puolesta ei ole vielä ohi, sillä Rockyn kuolemantuomio muutettiin elinkautiseksi vankeusrangaitukseksi ilman mahdollisuutta ehdonalaiseen. Illoistemme kuitenkin siitä, että Rocky ei ole enää teloitushan alla. Kansainvälisesti Rockyn puolesta lähetettiin yli 692 000 viestiä.

Vuoden 2024 kampanjassa vaadittiin angolalaisen somevaikuttajan **Neth Naharan** vapauttamista. Hän arvosteli Angolan presidentti João Lourençoa TikTokissa elokuussa 2023 ja heti seuraavana päivänä hänet pidätettiin kotonaan. Nethille langetettiin kiistanalaisen lain nojalla puolen vuoden vankeustuomio, jota korotettiin pian kahteen vuoteen. Kansainvälinen painostus tuotti kuitenkin tulosta, sillä presidentti armahti Nethin jo joulukuussa 2024. Hän ehti viettää vankeudessa 16 kuukautta. Nethin puolesta kirjoitettiin yli 550 000 viestiä!

Vuoden 2024 kampanjassa tehtiin ainakin 4,6 miljoonaa tekoa ihmisoikeuksien puolesta.

¹ Lue tai katso mitä Moses ajattelee Koulujen kirjemaratonista

www.amnesty.fi/henkilokuvassa-moses-akatugba/

www.youtube.com/watch?v=ZQbyG0sDePg (8 min 29 s, englanniksi, suomenkielinen tekstitys)

https://www.youtube.com/watch?v=8cU6EPY5r_c (1 min, englanniksi)

HENKILÖT

GUERRERAS POR LA AMAZONÍA

📍 ECUADOR

Guerreras por la Amazonía (suomeksi Amazonin soturit) on 10–20-vuotiaiden aktivistien ryhmä. Ryhmään kuuluvat mm. **Dannya Bravo, 13 vuotta, Jamileth Jurado, 17, Evelyn Mora, 20, Leonela Moncayo, 14, Katherine Mendua, 15, Skarlett Naranjo Vite, 13, Kerly Herrera, 13, Lency Lucitande, 15, Wita Ñihua, 14, Jessinia Yiyiguaje 18, Briana Agunda, 10, Dayra Chiriap, 15, ja Daniela Valladolid, 14 vuotta.**

Ryhmä taistelee tukeakseen ihmisiä, joita öljynporauksen seuraukset uhkaavat.

Guerreras por la Amazonía toimii yhdessä Unión de Afectados por Texaco (UDAPT) -järjestön ja Eliminen los Mecheros, Enciendan la Vida –kollektiivin kanssa. He haluavat suojella yhteisöjään kaasun hukkapoltoista eli soihdutuksesta aiheutuilta myrkkypäästöiltä ja ympäristötuholta. Kaasun soihdutus öljynporauksen yhteydessä on yksi suurimmista ilmastokriisin aiheuttajista.

”**Metsä kieltäytyy kuolemasta ja me olemme sen sotureita. Me olemme Amazon. Vastustamme yhteisömme ja planeettamme tuleen sytyttäneitä öljynporauksen seurauksia.**”

Guerreras por la Amazonía nosti UDAPT-järjestön tukemana oikeusjutun Ecuadorin valtiota vastaan vuonna 2020. Ja voitti. Virstanpylväänä pidettävä päätös vuodelta 2021 vaati hallitusta kieltämään kaasun soihdutuksen. Siitä huolimatta öljy-yhtiöiden ”tulihirviöt” jatkavat palamistaan.

Nuoret aktivistit kohtaavat väkivaltaista pelottelua ja leimaamista, sen sijaan, että heitä kiitettäisiin heidän rohkeudestaan. Ecuadorin viranomaiset eivät tutki heihin kohdistettuja uhkauksia. Nuorille on kerrottu, että heille on tarjolla suojelua vain, jos he lopettavat aktivisminsa.

Vaadi Ecuadoria lopettamaan kaasun soihduttaminen ja suojelemaan ilmaston puolustajia.

MAAKAASUN SOIHDUTUS AMAZONILLA UHKAA IHMISOIKEUKSIA NYT JA TULEVAISUUDESSA

Fossiilisten polttoaineiden polttaminen on yksi merkittävimmistä ilmastokriisin kasvihuonekaasujen lähteistä. Ecuadorin talous on historiallisesti perustunut öljynporaukseen, mutta öljyntuotannosta saatu vauraus ei ole koskaan saavuttanut Ecuadorin Amazonia. Alue on pikemminkin uhrattu öljyteollisuudelle välittämättä sen vaikutuksista ympäristölle tai ihmisoikeuksien toteutumiselle. Lapset, mukaan lukien oikeuskanteen nostaneet tytöt ja nuoret naiset, ovat yksi alueen haavoittuvimmista väestöryhmistä.

Öljynporauksen sivutuotteena saadaan maakaasua, joka voitaisiin ottaa talteen ja hyödyntää. Monissa maissa ympäristölle vahingollinen kaasun soihdutus eli hukkapoltto on kuitenkin yleistä, vaikka se aiheuttaa valtavia kasvihuonekaasupäästöjä, saastumista ja terveyshaittoja. Maakaasun soihdutus tuottaa 500 miljoonaa tonnia hiilidioksidia vuodessa. Suomen laskennalliset kokonaispäästöt ovat noin 50 miljoonaa tonnia, eli soihdutuksen päästöt vastaavat kymmenkertaisesti koko Suomen päästöjä. Soihdutuksen yhteydessä ilmakehään pääsee myös suuria määriä metaania, joka lämmittää ilmakehää yli 80 kertaa enemmän kuin hiilidioksidipäästöt. Lisäksi maakaasun soihdutuksen ympärille syntyy saastuneita vyöhykkeitä, ja niiden lähellä asuvat ihmiset joutuvat hengittämään myrkyllisiä kaasuja jatkuvasti.

Kaasun hukkapolton lopettaminen on yksi kiireellisimmistä ilmastokriisin hillitsemiseksi tarvittavista toimista. Hukkapolton vakavien haittojen takia monet maat ovat sitoutuneet sen asteittaiseen lopettamiseen. Jotkut maat ovat kieltäneet soihdutuksen tai asettaneet sille rajoituksia. Silti valtiot kuten Venäjä, Yhdysvallat, Brasilia ja Ecuador harjoittavat maakaasun hukkapolttoa öljynporauksen aikana. Ecuador on yksi 30:stä eniten

soihduttavasta valtiosta. Vaikka soihdutukselle on olemassa ilmaston, ympäristön ja ihmisoikeuksien kannalta kestävämpiä vaihtoehtoja, sekä yksityiset että valtion omistamat yritykset jatkavat kaasun hukkapolttoa köyhillä ja syrjäisillä alueilla alentaakseen öljyntuotannon kustannuksia. Ympäristön tuhoutuminen syventää entisestään eriarvoisuutta ja köyhyyttä.

Vuonna 2021 Guerreras por la Amazonía ja Unión de Afectados por Texaco (UDAPT)-järjestö voittivat oikeusjutun, jonka seurauksena Ecuadorin valtio määrättiin poistamaan soihdut ja maksamaan korvauksia toiminnasta kärsineille yhteisöille. Tästä huolimatta maakaasusoihtujen määrää on lisätty: elokuussa 2021 soihdutusliekkejä paloi 394, mutta kesäkuussa 2023 niitä oli jo 486. Amnesty International on vahvistanut, että ainakin 52 soihdutuslaitetta on sijoitettu alle 5 kilometrin päähän asutuskeskuksista, mikä on haitallista sekä ympäristölle että paikallisille yhteisöille.

Jatkamalla ja suojelemalla maakaasun soihdutusta sen sijaan, että käyttöön otettaisiin korvaavia vaihtoehtoja, Ecuadorin valtio ei ainoastaan jätä noudattamatta tuomioistuimen päätöstä, vaan myös laiminlyö kansainväliset velvoitteensa vähentää kasvihuonekaasupäästöjä. Soihdutus lisää myös voimakkaiden kasvihuonekaasujen, kuten metaanin, päästöjä ja pahentaa siten ilmaston lämpenemistä. Öljyntuotannosta hyötyvänä/hyötyneenä maana Ecuadorilla on sekä velvollisuus että mahdollisuus vähentää öljyteollisuuden kasvihuonekaasupäästöjä ja tasoittaa tietä nopealle ja oikeudenmukaiselle energiasiirtymälle, jotta lisävahingot globaalille ilmastojärjestelmälle voidaan välttää.

ELLINOR GUTTORM UTSI

📍 NORJA

Ellinor Guttorm Utsi on saamelaisen poronhoitoyhteisön edustaja. Hän taistelee suojellakseen saamelaisten perinteistä elämäntapaa Pohjois-Norjassa. Yhteisönsä edustajana Ellinor puolustaa perhettään ja kansaansa, jotka ovat sukupolvien ajan paimentaneet porojaan vuotuiskiertoa noudattavilla muuttoreiteillä arktisella alueella. He ovat riippuvaisia Čorgašin alueen kesälaitumista, jotka ovat nyt välittömän uhan alla.

Poronhoito on keskeinen osa saamelaisten kulttuuria ja ruuantuotantoa. Laidunkiertoon perustuvan poronhoidon ansiosta arktisella alueella on mahdollista tuottaa kestäväällä tavalla elintarvikkeita sekä materiaaleja vaatteisiin ja muihin käsitöihin.

Ellinor johtaa saamelaisyhteisönsä pyrkimyksiä puolustaa oikeuksiaan maahansa ja kulttuuriinsa. Hän tuo esiin alkuperäiskansojen jatkuvaa kamppailua ilmastonmuutoksen, puutteellisten maaoikeuksien ja uusiutuvan energian kehittämisen ristipaineessa.

Vuonna 2023 Norjan energiaviranomaiset julkistivat ehdotuksen useiden satojen tuulivoimaloiden rakentamisesta saamelaisalueelle. Monet suunnitelluista tuulivoimaloista pystytettäisiin suoraan Ellinorin yhteisön kesälaidunmaille. Valtavat voimahankkeet tarkoittaisivat satoja turbiineja, uusia teitä ja voimajoh-toja. Ne pirstoisivat alueen, häiritsisivät porojen laidun-kiertoa ja tuhoaisivat saamelaisen elämäntavan, jolla on syvä yhteys luontoon.

Kiivaasta vastustuksesta huolimatta Norjan viranomai-set kiirehtivät hyväksyntää voimalaitosten rakentami-selle. Ellinor pyrkii väsymättä varmistamaan, että saamelaisten ääntä kuullaan ja heidän oikeuksiaan kun-nioitetaan. Mutta aikaa ei ole paljon.

Vaadi Norjaa kuuntelemaan Ellinoria ja saamelaisia sekä auttamaan heitä maansa, elinkeinonsa ja kulttuurinsa suojelemissa.

TAUSTA

”VIHREÄN SIIRTYMÄN” HANKKEET UHKAAVAT SAAMELAISTEN OIKEUKSIA

Amnestyn ja Saamelaisneuvoston tutkimus ”Just transition or ‘green colonialism’?” osoittaa, että Suomen, Ruotsin ja Norjan lainsäädännöt eivät turvaa saamelaisille alkuperäiskansana kuuluvia oikeuksia ”vihreän siirtymän” hankkeissa kansainvälisten ihmisoikeusnormien mukaisesti. Ilmastokriisi uhkaa saamelaisten kulttuuria ja elinkeinoja, jotka ovat vahvasti sidoksissa luontoon. Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa ilmastokriisi on tuonut uusia uhkia saamelaisille maankäyttöhankkeiden kautta. Saamelaisille hankkeet voivat olla tuhoisia, jos ne toteutetaan esimerkiksi poronhoidolle tärkeällä alueella.

”Liian usein ‘vihreä siirtymä’ esitetään yleistä etua palvelevana ratkaisuna, mutta alkuperäiskansojen näkökulmasta siitä saattaa muodostua vain uusi veruke hyväksikäytölle. Saamelaisneuvosto tukee täysin ilmastoratkaisuja, mutta ne on toteutettava tavalla, joka kunnioittaa ja turvaa saamelaisten tulevaisuutta”, toteaa Per-Olof Nutti, Saamelaisneuvoston puheenjohtaja.

Energiasiirtymälle kriittisten raaka-aineiden tarve on lisännyt kiinnostusta malminetsintään ja tuulivoiman kehittämiseen Suomen puoleisella Saamenmaalla. Ruotsin puolella ”vihreä siirtymä” on käynnistänyt kaivosbuumin, minkä vuoksi saamelaisyhteisöt ovat menettäneet porolaitumiaan. Norjan puoleisella Saamenmaalla ”vihreä siirtymä” on merkinnyt erityisesti tuulivoimaloiden rakentamista.

Amnestyn ja Saamelaisneuvoston tutkimus tarkastelee alkuperäiskansojen ennakkosuostumuksen (FPIC) toteutumista Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa. FPIC on keskeinen osa alkuperäiskansaoikeuksia. Se tarkoittaa, että alkuperäiskansojen kanssa on neuvoteltava ja pyrittävä saamaan heiltä etukäteinen, vapaa ja tietoon perustuva suostumus ennen sellaisten hankkeiden hyväksymistä ja toimeenpanoa, jotka vaikuttavat merkittävästi alkuperäiskansojen

elämään, kulttuuriin ja elinkeinoihin. Tutkimus osoittaa, että Suomen, Ruotsin ja Norjan lainsäädännöt eivät turvaa ennakkosuostumuksen toteutumista kansainvälisten normien mukaisesti.

Vaikka Suomen, Ruotsin ja Norjan lainsäädännöissä on eroja, tutkimus osoittaa, että yksikään valtio ei turvaa riittävästi saamelaisten oikeuksia ja osallistumista maankäyttöä koskevissa päätöksissä. Maiden lainsäädännöt eivät velvoita päätöksentekijöitä pyrkimään neuvotteluissa saamaan saamelaisilta ennakkosuostumusta ennen saamelaisiin vaikuttavien maankäyttöhankkeiden aloittamista. Yksikään valtio ei myöskään takaa riittäviä resursseja saamelaisten edustajille, jotta he voisivat osallistua hankkeita koskeviin neuvotteluihin tehokkaasti. Lisäksi viranomaisten heikko ymmärrys saamelaiskulttuurista vaikeuttaa saamelaisten oikeuksien toteutumista.

Riittämätön ja epäselvä lainsäädäntö voi johtaa vuosia kestäviin maankäyttökiiستoihin. Saamelaisyhteisöt joutuvat puolustamaan kulttuuriaan ja elinkeinojaan valittamalla tuomioistuimiin tai kansainvälisiin ihmisoikeuselimiin, koska kansallinen lainsäädäntö ei turvaa heidän oikeuksiaan. Tämä aiheuttaa myös henkilökohtaisia kustannuksia saamelaisille ja hankaloittaa perinteisten elinkeinojen ja kulttuurin kehittämistä. Jatkuva maankäyttöpaineista johtuva epävarmuus on kuluttavaa ja vaikuttaa negatiivisesti saamelaisten terveyteen ja hyvinvointiin.

Kaikkien kolmen valtion on kehitettävä lainsäädäntöään ennakkosuostumusta koskevien kansainvälisten normien mukaisesti. Valtioiden täytyy varmistaa, että laajamittaisia maankäyttöhankkeita ei suunnitella tai toteuteta saamelaisten perinteisillä alueilla ilman saamelaisten edustajilta saatua ennakkosuostumusta.

IHMISOIKEUDET

MITÄ OVAT IHMISOIKEUDET?

"Kaikki ihmiset syntyvät vapaina ja tasavertaisina arvoltaan ja oikeuksiltaan. Heille on annettu järki ja omatunto, ja heidän on toimittava toisiaan kohtaan veljeyden hengessä."

YK:n ihmisoikeuksien julistus, 1. artikla

Ihmisoikeuksilla tarkoitetaan jokaiselle ihmiskunnan jäsenelle yhtäläisesti kuuluvia oikeuksia. Niiden tavoitteena on turvata jokaiselle ihmiselle ihmisarvoisen elämä, perustoimeentulo ja taata yhteiskunnalliset osallistumismahdollisuudet. Ihmisoikeudet kuuluvat jokaiselle ihmiselle ja ovat voimassa kaikkina aikoina ja kaikkialla henkilön taustasta, kansalaisuudesta, vakaumuksesta tai yhteiskunnallisesta asemasta riippumatta. Kaikilla ihmisillä on oikeuksien lisäksi myös velvollisuus kunnioittaa muiden oikeuksia. Ketään ei esimerkiksi saa syrjiä, sillä se loukkaisi ihmisoikeussopimuksessa olevaa syrjinnän kieltoa. Ihmisoikeudet on turvattu YK:n yleismaailmallisessa ihmisoikeuksien julistuksessa sekä useissa kansainvälisissä sopimuksissa.

IHMISOIKEUDET OVAT:

YLEISMAAILMALLISIA

Ne kuuluvat kaikille maailman ihmisille, kaikkina aikoina ja kaikkialla.

LUOVUTTAMATTOMIA

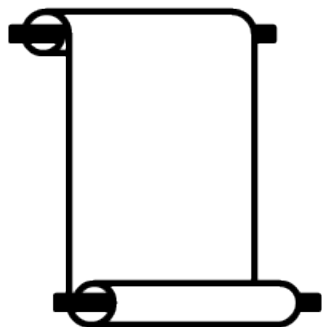
Ihminen ei voi menettää oikeuksiaan sen enempää kuin lakata olemasta ihminen. Oikeuksia ei voi luovuttaa pois edes omasta vapaasta tahdosta.

EROTTAMATTOMIA

Ne riippuvat toisistaan siten, että yhden oikeuden edistämällä on suotuisia vaikutuksia muiden oikeuksien toteutumiseen. Vastaavasti ihmisoikeusloukkaukset vaikuttavat usein kielteisesti muiden oikeuksien toteutumiseen.

PERUSTAVANLAATUISIA

Vain kaikkein tärkeimmiksi katsotut oikeudet on nimetty ihmisoikeuksiksi.

YK:N YLEISMAAILMALLINEN IHMISOIKEUKSIEN JULISTUS (ENGL. UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS)

YK hyväksyi yleismaailmallisen ihmisoikeuksien julistuksen toisen maailmansodan jälkeen vuonna 1948. Julistus on ensimmäinen kansainvälisesti laadittu kattava luettelo ihmisoikeuksista ja siinä on 30 artiklaa eli kohtaa. Näitä ovat esimerkiksi oikeus elämään, vapauteen ja turvallisuuteen, vapaus orjuudesta, kidutuksen kielto, oikeus turvapaikkaan, oikeus avioliittoon ja perheeseen, mielipiteen ja sananvapaus sekä oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.

Ihmisoikeusjulistus on kirjaimellisesti julistus, eikä se siksi velvoita valtioita oikeudellisesti. Sen poliittinen ja moraalinen vaikutusvalta on kuitenkin huomattavan suuri. Hyväksymisestä lähtien julistus on toiminut kansainvälisen ihmisoikeusjärjestelmän perustana. Sen pohjalta on laadittu useita sitovia sopimuksia, mukaan lukien YK:n kansainvälisen ja poliittisten oikeuksien koskeva yleissopimus; taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva yleissopimus sekä kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen ja halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen yleissopimus. Ihmisoikeuksista on näin ollen tullut osa kansainvälistä oikeutta.

KANSAINVÄLISET IHMISOIKEUSSOPIMUKSET

Ihmisoikeudet suojelevat ihmisiä ja luovat täten velvoitteita valtion johdolle, hallitukselle ja viranhaltijoille. Ihmisoikeussopimukset ovat valtioiden solmimia kansainvälisiä sopimuksia. Kun valtio ratifioi, eli lopullisesti hyväksyy, vahvistaa ja saattaa voimaan, sopimuksen, se sitoutuu ottamaan vastuulleen sopimuksessa määritellyt velvoitteet. Valtioiden on kunnioitettava yksilöiden oikeuksia, suojeltava niitä sekä edistettävä oikeuksien toteutumista käytännössä. Suurin osa maailman valtioista on sitoutunut kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin.

OIKEUS PUHTAASEEN, TERVEELLISEEN JA KESTÄVÄÄN YMPÄRISTÖÖN

Vuonna 2022 YK:n yleiskokouksessa tehtiin merkittävä päätös, kun oikeus puhtaaseen, terveelliseen ja kestävään ympäristöön tunnustettiin yhdeksi yleisistä ihmisoikeuksista. Oikeus puhtaaseen, terveelliseen ja kestävään ympäristöön tarkoittaa oikeutta nauttia

- puhtaasta ilmasta
- turvallisesta ja vakaasta ilmastosta
- juomakelpoisesta vedestä ja riittävästä sanitaatiosta
- terveellisestä ja kestävästi tuotetusta ruoasta
- myrkyttömästä elinympäristöstä
- monimuotoisesta biodiversiteetistä ja ekosysteemeistä

Tämän oikeuden toteutumiseksi tarvitaan myös muiden oikeuksien suojelemista, kuten oikeutta julkiseen osallistumiseen sekä oikeutta tietoon ja oikeudenmukaiseen kohteluun.

Se, että oikeus puhtaaseen ja terveelliseen elinympäristöön tunnustetaan ihmisoikeudeksi, on seurausta havahtumisesta planetaariseen kolmoiskriisiin, joka käsittää ilmastomuutoksen, biodiversiteettikadon ja ympäristön saastumisen. Näillä ympäristökriiseillä on vakavia vaikutuksia ihmisoikeuksien toteutumiseen eri puolilla maailmaa.

Oikeus puhtaaseen ja terveelliseen ympäristöön liittyy läheisesti moniin perinteisemmin tunnustettuihin ihmisoikeuksiin, kuten oikeuteen elämään, terveyteen, kotiin, ruokaan, veteen, kulttuuriin ja osallistumiseen. Ympäristön pilaantuminen ja tuhoutuminen vaikuttaa merkittävästi ihmisten mahdollisuuksiin nauttia näistä perustavanlaatuisista oikeuksista ja estää joskus kokonaan näiden oikeuksien toteutumisen.

YMPÄRISTÖOIKEUKSIEN PUOLUSTAJAT

Eri puolilla maailmaa ihmiset toimivat puolustaakseen ihmisoikeuksia ja ympäristöä. Alkuperäiskansojen edustajat, nuoret aktivistit sekä monet muut toimijat kamppailevat ympäristön ja ilmaston suojelemiseksi sekä vastustavat saastuttamista, metsäkatoa ja hallitusten toimimattomuutta. Toiminnallaan he puolustavat omien yhteisöjensä sekä nykyisten ja tulevien sukupolvien oikeutta terveyteen, puhtaaseen veteen, ruokaan, kotiin, kulttuuriin, osallistumiseen sekä elämään – sekä koko planeetan elinkelpoisuutta.

Monet ympäristöoikeuksien puolustajat kohtaavat työssään vaaroja. Heitä uhkaillaan, pidätetään ja jopa tapetaan sen vuoksi, että he puolustavat oikeuksiaan ja ympäristöään. Alkuperäiskansoja ei oteta mukaan päätöksentekoon, vaan heidän perinteisiä maitaan ja luonnonvarojaan hyväksikäytetään. Ilmastokriisin takia kotinsa jättäneitä ihmisiä ei huomioida päätöksenteossa eivätkä hallitukset osoita heille tukea tai suojelua. Yhä useammin ympäristöihmisoikeuksien puolustajat, etenkin nuoret ja naiset, kohtaavat myös rikosoikeudellisia seuraamuksia, häirintää tai vaientamista.

Näistä vaaroista huolimatta he jatkavat työtään rohkeasti ja päättäväisesti. Heidän tukemisensa on välttämätöntä sekä ihmisoikeuksien että planeetan tulevaisuuden turvaamiseksi.

YMPÄRISTÖHAITTOJEN EPÄTASA-ARVOISET VAIKUTUKSET

Ympäristön tuhoaminen ja ihmisen aiheuttama ilmastonmuutos eivät vaikuta kaikkiin ihmisiin samalla tavalla. Esimerkiksi ilmaston kuumenemisen vaikutuksista kärsivät erityisesti mm. alkuperäiskansat, syrjäseutujen ja matalan tulotason yhteisöt sekä muut marginalisoidut ryhmät. Kuitenkin juuri näiden ihmisten elämäntapa tuottaa usein vain vähän ilmastoa lämmittäviä päästöjä ja he ovat näin ollen vähiten syyllisiä ongelmaan. Nämä ryhmät jätetään usein päätöksenteon ulkopuolelle samoin kuin yhteisöt, jotka asuvat tehtaiden ja teollisuuden välittömässä läheisyydessä alueilla, joita on tietoisesti ja järjestelmällisesti saastutettu.

Alkuperäiskansoille ympäristön suojelussa on kyse selviytymisestä niin yksilönä kuin yhteisönä, jolla on oma identiteettinsä, kulttuurinsa ja perinteiset maansa. Alkuperäiskansojen sulkeminen pois päätöksenteosta tai heidän maittensa ja luonnonvarojensa hyväksikäyttö ilman suostumusta loukkaa heidän kollektiivisia oikeuksiaan. Tämä on tärkeä esimerkki siitä, millaista epäoikeudenmukaisuutta ympäristön ja luonnonvarojen käyttöön liittyy.

YK:n alkuperäiskansojen oikeuksia koskevassa julistuksessa on määritelty oikeus vapaaseen ja tietoon perustuvaan ennakkosuostumukseen, FPIC (engl. free, prior and informed consent). FPIC tarkoittaa, että hallituksilla ja yrityksillä on velvollisuus tarjota alkuperäiskansan jäsenille asianmukaista tietoa, neuvotella heidän kanssaan hyvässä hengessä, sekä pyytää heiltä ennakkoon lupa sellaisiin hankkeisiin, joilla on vaikutuksia alkuperäiskansan perinteisiin maihin, elinkeinoihin tai kulttuuriin. Ennakkosuostumuksen pyytämisessä ei ole kyse vapaaehtoisesta kohteliaisuudesta, vaan laillisesta velvoitteesta. Kuitenkin hallitukset ja yritykset jättävät usein FPIC-velvoitteen huomioimatta, mikä voi johtaa jopa maan kaappauksiin, ihmisten pakkosiirtoihin sekä pyhien paikkojen tuhoamiseen.

Alkuperäiskansat sekä muut ympäristöhaittojen vaikutuksille alttiit yhteisöt kärsivät ensimmäisinä kuivuudesta, tulvista, saasteista ja voivat joutua pakotetuiksi muuttamaan pois kotiseuduiltaan. Poliittisen ja taloudellisen ulossulkemisen seurauksena näillä yhteisöillä on vain vähän keinoja vastustaa heihin kohdistuvia haitallisia päätöksiä ja vaikutuksia. Usein hallitukset ja yritykset myös sivuuttavat heidän oikeutensa saada tietoa ja osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon. Jos yritykset toimivat vastuuttomasti ja hallitukset laiminlyövät vastuunsa suojella ihmisoikeuksia, fossiilisten polttoaineiden tuotanto, kaivostoiminta (mukaan lukien energiasiiirtymälle kriittisten mineraalien tuotanto) ja metsien hävittäminen vahingoittavat näitä yhteisöjä suhteettomasti.

HALLITUSTEN JA YRITYSTEN VASTUUT

Oikeus puhtaaseen ja terveelliseen ympäristöön sisältää myös oikeuksia, joiden avulla ihmiset voivat nostaa epäkohtia esiin ja saattaa hallitukset ja yritykset vastuuseen. Tällaisia prosessuaalisia oikeuksia ovat esimerkiksi oikeus saada tietoa, mahdollisuus osallistua sekä saada oikeutta.

Valtioiden hallituksilla on lain mukainen velvollisuus estää ympäristöhaittoja, säädellä yritysten toimintaa ja suojella ihmisten oikeuksia. Hallitusten velvollisuuksiin kuuluu:

- säätää ja toimeenpanna lakeja.
- konsultoida yhteisöjä joihin ympäristönmuutokset vaikuttavat. Alkuperäiskansoilta tulee pyytää vapaa ja tietoon perustuva ennakkosuostumus sellaisille hankkeille, jotka vaikuttavat heidän maihinsa, elinkeinoihinsa ja kulttuuriinsa.
- varoittaa ennalta ympäristökriiseistä, kuten kuivuudesta ja tulvista, sekä tarjota apua ja suojelua niiden aikana.
- auttaa ihmisiä sopeutumaan ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, muun muassa parantamalla infrastruktuurin ja palvelujen häiriönsietokykyä.
- kunnioittaa tuomioistuinten päätöksiä, jotka suojelevat yhteisöjä ja niiden oikeuksia.
- tarjota oikeussuojakeinoja, kuten korvauksia, valtion aiheuttamista ympäristöhaitoista.

Yritysten velvollisuus on kunnioittaa ihmisoikeuksia. Yritysten kuuluu

- ryhtyä varhaisiin toimenpiteisiin varmistukseksi, etteivät niiden toiminta, tuotteet ja palvelut vahingoita ihmisiä tai ympäristöä.
- neuvotella aidosti asianomaisten yhteisöjen kanssa ja ryhtyä toimiin vahingon ehkäisemiseksi tai minimoimiseksi.
- korjata toimintansa aiheuttamat vahingot, esimerkiksi saastuminen tai asukkaiden siirrot, ja tarjota asianmukaisia oikeussuojakeinoja asianomaisille.

Vaikka yritykset eivät suoraan rikkoisi maan lakeja, ne voivat loukata ihmisoikeuksia, mikäli ne toimivat vastuuttomasti eivätkä noudata kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia ja standardeja. Jos esimerkiksi yritys käsittelee jätteitään tavalla, joka on kansallisen lain puitteissa sallittu, mutta josta seuraa läheisen kylän juomaveden saastuminen, ihmisten oikeutta puhtaaseen veteen on loukattu. Kylän asukkaiden oikeus terveyteen voi myös olla uhattuna, ja yrityksen tulee korvata ne haitat, joista se on vastuussa.

Valtioilla on siis velvollisuus suojella ihmisoikeuksia. Valitettavan monet valtiot eivät kuitenkaan näin tee, varsinkaan jos ihmisoikeusriskit liittyvät yritysten toimintaan. Syynä voi olla esimerkiksi hallinnon kapasiteetin puute, valtion riippuvuus yrityksestä tai sen toimialasta tai suoranainen korruptio. Valtioiden toimimattomuus voi loukata ihmisten oikeuksia siinä missä suoranainen sorto. Myös tapauksissa, joissa valtiot eivät onnistu suojelemaan ihmisoikeuksia, yritykset ovat silti vastuussa omasta toiminnastaan.

TEHTÄVÄT

TEHTÄVÄ: MITKÄ OIKEUDET EIVÄT TOTEUDU?

Sopii kaikenkokoisille ryhmille

Vie aikaa n. 15–20 minuuttia (riippuen siitä, miten haluat soveltaa harjoitusta)

Mitä tarvitsen? Liite: Tiivistelmän ihmisoikeuksien julistuksesta (s.15) ja henkilöiden tarinat (s.9-12). Nämä löytyvät myös oppilaiden materiaalista verkkosivuilta.

Tämä harjoitus sopii parhaiten osaksi henkilöiden tarinoiden käsittelyä ennen kirjeiden tai korttien kirjoittamista. Harjoitus on jaettu kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa tarinoita käsitellään eettisellä tasolla ja pohditaan, mikä tavassa, jolla ihmistä tai ihmisiä kohdellaan, on väärin. Toisessa osassa pohdinta liitetään YK:n yleismaailmallisessa ihmisoikeusjulistuksessa lueteltuihin artikloihin. Voit halutessasi pitää harjoituksen lyhyempänä käsittelemällä vain jommankumman osan. Tiivistelmä ihmisoikeusjulistuksesta löytyy myös oppilaan materiaalista verkkosivulta.

1. Selitä, että käsittelemme tässä tehtävässä todellisten henkilöiden tarinoita. Jaa osallistujat pienempiin ryhmiin ja pyydä heitä keskustelemaan 5–10 minuuttia yhdestä (tai useammasta) tarinoissa esiintyvistä henkilöistä. Käytä seuraavaa apukysymystä:

Mikä on väärin tavassa, jolla kyseessä olevaa henkilöä kohdellaan?

2. Jaa seuraavaksi osallistujille liite YK:n ihmisoikeusjulistuksesta. Voit vaihtoehtoisesti myös heijastaa listan kaikkien nähtäväksi. Pyydä osallistujia pohtimaan ryhmissä 5–10 minuutin ajan seuraavaa kysymystä:

Mitkä YK:n yleismaailmallisessa ihmisoikeusjulistuksessa luetellut oikeudet jäävät toteutumatta kyseessä olevan henkilön kohdalla?

3. Voit kertoa, että osaan ihmisoikeusloukkauksista tarinoissa viitataan suoraan. Oikeudet saattavat kuitenkin jäädä toteutumatta myös, koska muut oikeudet eivät toteudu henkilön kohdalla. Kaikki ihmisoikeudet ovat riippuvaisia toisistaan.

Tehtävän purkamista varten voit pyytää osallistujia kirjoittamaan löytämänsä asiat paperille ja kiertämään katsomassa muiden papereita. Voitte keskustella yhdessä esimerkiksi seuraavista kysymyksistä:

- Saiko muiden ryhmien vastausten katsominen teidät ajattelemaan jotakin oikeutta tai asiaa, minkä haluaisitte lisätä omaan listaan?
- Löydätkö jonkin oikeuden, jonka ei mielestänne pitäisi olla listassa? Miksi?
- Miksi olette valinneet juuri tämän oikeuden tai artiklan?
- Oliko loukattujen oikeuksien löytäminen vaikeaa?
- Mitä valtion ja sen viranomaisten tulisi tehdä, jotta tilanne henkilön kohdalla korjaantuisi?
- Mitä me voisimme ryhmänä tehdä, jotta kyseinen valtio noudattaa kaikille kuuluvia ihmisoikeuksia paremmin?

TEHTÄVÄ: MITEN IHMISOIKEUKSIA PUOLUSTETAAN?

 Sopii kaikenkokoisille ryhmille

 Vie aikaa n. 15–20 minuuttia (riippuen siitä, miten haluat soveltaa harjoitusta)

 Mitä tarvitsen? Liite: Tiivistelmä ihmisoi-
keuksien julistuksesta (s.15), kyniä, paperia

Tämän tehtävän tarkoituksena on auttaa osallistujia tarkastelemaan arkeaan ja ympäristöään niissä toteutuvien tai toteutumattomien oikeuksien kautta, sekä ymmärtämään, miten ja miksi oikeuksia puolustetaan.

1. Jaa osallistujat neljän tai viiden hengen ryhmiin ja anna jokaiselle ryhmälle tyhjä paperi. Pyydä ryhmiä valitsemaan yksi oikeus, jota he haluavat puolustaa. Oikeuden voi valita YK:n ihmisoikeusjulistuksen tiivistelmästä tai ryhmä voi keksiä jonkun heidän arkeensa liittyvän, heille tärkeän asian / oikeuden. Pyydä ryhmää keskustelemaan millä tavalla valittu oikeus näkyy heidän elämässään.

2. Kun ryhmät ovat valinneet itselleen oikeudet, kerro, että heidän valitsemansa oikeus otetaan heiltä nyt pois. Pyydä ryhmiä refleктоimaan seuraavia kysymyksiä:

- Miltä oikeuden menettäminen heistä tuntuu?
- Miksi tätä oikeutta on heidän mielestään tärkeää tai perusteltua puolustaa?
- Miten he voivat puolustaa tämän oikeuden toteutumista omassa yhteisössä tai Suomessa?
- Minkälaisiin toimenpiteisiin he voivat ryhtyä puolustaakseen valitsemaansa oikeutta? (esim. mielenilmaus, blogin kirjoittaminen, aktivistiryhmän perustaminen)

Pyydä ryhmiä kirjoittamaan vastaukset paperille ja kerro, että heidän tulee esitellä vastaukset muulle ryhmälle.

3. Kun ryhmät ovat päättäneet, mihin toimenpiteisiin ne ryhtyisivät, pyydä jokaista ryhmää kertomaan lyhyesti, minkä oikeuden he valitsivat, miksi he valitsivat juuri tämän oikeuden ja miten he puolustaisivat oikeutta.

Kirjoita ehdotetut toimenpiteet näkyviin.
Kysy osallistujilta:

- Kuka voisi tukea heitä ja miten? (esim. opettaja, koulun työntekijät, viranomaiset jne.)
- Minkälaisia haasteita osallistujat saattaisivat kohdata? Mikä tai kuka voisi estää heidän toimintaansa?
- Miksi ja miten heidän toimintaansa voitaisiin vaikeuttaa? Jatkaisivatko he oikeuden puolustamista kaikesta huolimatta?
- Mikä on pahinta mitä heille voisi tapahtua, jos he silti päättäisivät puolustaa valittua oikeutta?
- Mikä saisi heidät jatkamaan oikeuden puolustamista?

TEHTÄVÄ: ILMASTO-OIKEUDENMUKAISUUS JA YMPÄRISTÖOIKEUDET

Sopii kaikenkokoisille ryhmille

Vie aikaa 30–60 minuuttia (riippuen tehtävän soveltamisesta)

Mitä tarvitsen? Guerreras por la Amazonía -ryhmän tarina (s.9-10), Ellinor Guttorm Utsin tarina (s.11-12), taustateksti hallitusten ja yritysten vastuista (s.18), liite: vastuukortit (s.28), liite: ihmisoikeudet ja ympäristö (s.29), paperia, kyniä, askartelutarvikkeita

Tämän tehtävän tarkoituksena on tutustua ympäristönsuojelun, ilmastonmuutoksen ja ihmisoikeuksien yhteyteen. Todelliset tarinat ihmisistä ja yhteisöistä Ecuadorissa ja Norjassa tuovat esiin, miten ilmastokriisi ja ympäristön tuhoutuminen vaikuttavat eriarvoisesti ihmisiin, sekä minkälaista rohkeutta ympäristöoikeuksien puolustajilta vaaditaan.

Voit toteuttaa tehtävän osissa tai yhtenä kokonaisuutena.

Osa 1: Ilmasto ja ympäristö haasteiden keskellä 15 min

1. Sijoita tilaan (esim. huoneen nurkkiin) neljä kylttiä, jotka sisältävät seuraavat vaihtoehdot:

- jään
- lähden
- taistelen oikeudenmukaisuuden puolesta
- en ole varma, miten toimin

Kerro osallistujille:

”Luen teille muutamia lyhyitä, tositapahtumiin perustuvia tilanteita. Ne liittyvät tarinoihin, joihin tutustumme tänään. Kuvittele, että kuvattu tilanne tapahtuu sinulle. Kuultuasi tilanteen kuvauksen, siirry sellaisen kyltin äärelle, joka kuvastaa parhaiten sitä, miten kuvittelisit toimivasi tilanteessa.”

Huom.: mukauta harjoitusta niin, että kaikilla osallistujilla on mahdollisuus osallistua myös liikuntarajoitteista huolimatta.

Kuvaile kylttien vaihtoehtoja seuraavasti:

- Jään – valitse tämä vaihtoehto, jos ajattelet, että jäisit asumaan samaan paikkaan, vaikka ympärilläsi tapahtuvat asiat olisivat vahingollisia tai epäreiluja.
- Lähden – valitse tämä vaihtoehto, jos ajattelet, että lähtisit etsimään turvallisempaa asuinpaikkaa, vaikka se tarkoittaisi, että menettäisit kotisi, kulttuurisi tai yhteisösi.
- Taistelen oikeudenmukaisuuden puolesta – valitse tämä vaihtoehto, jos ajattelet, että vastustaisit ympärilläsi tapahtuvaa epäoikeudenmukaisuutta, vaikka se olisi vaikeaa tai vaarallista.
- En ole varma – valitse tämä vaihtoehto, jos kaikki muut vaihtoehdot tuntuvat mielestäsi vääriltä, epäreiluilta, turvattomilta tai mahdottomilta.

³ www.amnesty.fi/koulujen-kirjemarkaron/oppilas

⁴ www.amnesty.fi/koulujen-kirjemarkaron/materiaalit/

2. Lue seuraavaksi yksi kerrallaan ääneen neljä alla olevaa kuvausta. Pyydä osallistujia siirtymään sellaisen kyltin äärelle, joka parhaiten kuvaa heidän toimintaansa tilanteessa.

- Asut maaseudulla ja saat juomavesiä joesta. Joki on saastunut lähellä olevan tehtaan takia niin pahasti, että paikkakunnallasi ei ole enää puhdasta juomavettä. Mitä teet?
- Maasi hallitus on antanut yritykselle luvan rakentaa kaasui- tai öljyputki tai tuuliturbiini maillesi tai puutarhaasi kysymättä sinulta. Mitä teet?
- Teollisuuden aiheuttamat saasteet myrkyttävät ilmaa, jota sinä ja perheesi hengitätte. Sairastutte myrkyllisen ilman takia. Mitä teet?
- Ilmastonmuutos aiheuttaa kuivuutta alueellasi, etkä voi enää kasvattaa tarpeeksi ruokaa perheellesi. Sinulla ei ole varaa ostaa ruokaa, etkä saa apua mistään. Mitä teet?

Pyydä jokaisen kuvauksen jälkeen osallistujia kertomaan valinnastaan. Kysy heiltä:

- Miksi valitsit juuri tämän vaihtoehdon?
- Oliko päätöksen teko helppoa vai vaikeaa?

3. Luettuasi kaikki kuvaukset kysy osallistujilta:

- Miltä harjoituksen tekeminen tuntui?

- Valitsitteko eri tavalla eri tilanteissa? Miksi?

- Oliko joukossa tilanteita, joihin mikään annettu vastausvaihtoehto ei tuntunut oikealta?

4. Päättävä sanomalla:

”Monet ihmiset eivät saa valita vapaasti. Heidät pakotetaan muuttamaan tai jäämään köyhyyden, väkivallan, epäoikeudenmukaisten päätösten tai syrjinnän vuoksi. Toiset jäävät, koska maa, jolla he asuvat, merkitsee heille enemmän kuin pelkkää asuinpaikkaa. Se käsittää heidän historiansa, kulttuurinsa ja identiteettinsä. Lähteminen merkitsi sitä, että he menettäisivät osan itsestään. Jotkut ihmiset vaarantavat kaiken taistellakseen oikeudenmukaisuuden puolesta. Näitä asioita käsittelemme seuraavissa todellisissa tarinoissa.”

Osa 2: Kenelle vastuu kuuluu? 20 min

5. Jaa osallistujat pienempiin ryhmiin tai pareihin. Anna jokaiselle ryhmälle vastuukortteja (s. xx). Kaikkia yhdeksää vastuukorttia ei ole pakko käyttää, vaan voit valita ne käsiteltävien tarinoiden ja niiden teemojen mukaan.

Kerro osallistujille:

”Jokainen kortti liittyy oikeuteen elää puhtaassa, terveellisessä ja kestävässä ympäristössä. Tehtävänne on lajitella vastuukortit kahteen luokkaan:

1) ensisijaisesti maan hallituksen vastuu

2) ensisijaisesti yrityksen vastuu

Joidenkin korttien kohdalla voi tuntua, että hallitukset ja yritykset jakavat vastuun tämän ihmisöiden suojelemisesta ja kunnioittamisesta. Se voi myös olla totta, mutta tässä tehtävässä yritämme selvittää, kummalla on ensisijainen vastuu ja miksi. Tehtävän tarkoituksena ei ole keskittyä oikeisiin vastauksiin, vaan keskustella perusteluistanne.”

6. Anna ryhmille 10 minuuttia aikaa keskustella ja lajitella kortit. Keskustelkaa sen jälkeen yhdessä:

- Mitkä kortit oli helpointa lajitella? Miksi?
- Mitkä kortit aiheuttivat eniten keskustelua?
- Huomasitteko, kuinka usein vastuu oli jaettua? Miksi näin on?

Syventääksesi keskustelua voit tutustua tarvittaessa taustatekstiin hallitusten ja yritysten vastuista s.18.

7. Päättävä kertomalla osallistujille:

”Jokaisella on oikeus elää puhtaassa, terveellisessä ja kestävässä ympäristössä. Sekä maiden hallituksilla että yrityksillä on velvollisuus suojella ja kunnioittaa ihmisten oikeuksia ja ympäristöä. Valitettavasti usein on niin, että kumpikaan ei toimi ihmisoikeuksia kunnioittavasti. Seuraavaksi tutustumme todellisiin tarinoihin ja siihen, mitä tapahtuu, kun näitä velvollisuuksia ei noudateta.”

Osa 3: Rohkeita ympäristöoikeuksien puolustajia
25 min

8. Jaa osallistujat pienempiin ryhmiin. Anna jokaiselle ryhmälle yksi tarina sekä ihmisoikeudet ja ympäristö -liite (s.xx). Pyydä osallistujia lukemaan saamansa tarina ja keskustelemaan siitä seuraavien kysymysten avulla:

- Mitä on tapahtunut?
- Kuka on vastuussa tapahtumista?
- Mitä ihmisoikeuksia on mielestänne loukattu?
- Mitä maan hallituksen tulisi tehdä ihmisten suojelemiseksi?

9. Pyydä tämän jälkeen jokaista ryhmää kertomaan lyhyesti mitä tarinoissa oli tapahtunut, sekä kertomaan 2–3 oikeutta, joita oli loukattu.

Kirjoita ryhmien vastaukset näkyville.

10. Kysy osallistujilta:

- Mikä tarinoissa yllätti eniten?
- Miksi näillä tarinoilla on meille merkitystä, vaikka ne ovat tapahtuneet kaukana meistä?

Voit auttaa osallistujia hahmottamaan tarinoiden tapahtumia seuraavien toteamusten kautta:

- Kumpikin käsitellyistä tarinoista liittyy ympäristön suojelemiseen, mutta niihin liittyy erilaisia ihmisoikeuksia. Kummankin tarinan tapahtumat vaikuttavat useamman oikeuden toteutumiseen, joka osoittaa miten ihmisoikeudet ja ympäristön pilaantuminen liittyvät toisiinsa.
- Vaikka nämä tarinat tulevat eri maista (Norja ja Ecuador), ne liittyvät samaan globaaliin ongelmaan: ilmastonmuutos ja ympäristön tuhoutuminen eivät katso maiden rajoja.
- Ilmatoon ja ympäristöön liittyvien toimien epäoikeudenmukaisuus tarkoittavat sitä, että ihmisen aiheuttama ilmastonmuutos ja ympäristöhaitat syventävät eriarvoisuutta. Ne ihmiset ja ihmisryhmät, jotka ovat vähiten vastuussa ympäristöhaitoista, kärsivät niiden vaikutuksista eniten.

11. Voit lopettaa tehtävän sanomalla:

”Me kaikki jaamme tämän yhden planeetan. Kun ihmiset puolustavat vettä, metsiä, maata ja ilmastoa, he puolustavat meille kaikille kuuluvia asioita. Monet ihmisoikeuspuolustajat ottavat suuria riskejä vaatiessaan ilmasto- ja ympäristöoikeudenmukaisuutta. Sen vuoksi heidän työnsä on myös meille tärkeää. Tukemalla heitä puolustamme kaikille kuuluvaa oikeudenmukaisuutta, turvaa ja ihmisarvoa. Nyt kun olemme tutkineet mistä kaikesta on kyse, meillä on mahdollisuus osallistua miljoonien muiden ihmisten tavoin kampanjaan, jossa tuetaan näitä puolustajia.”

Osa 4: Vetoomuskirjeiden ja tukiviestien kirjoittaminen 15–30 min

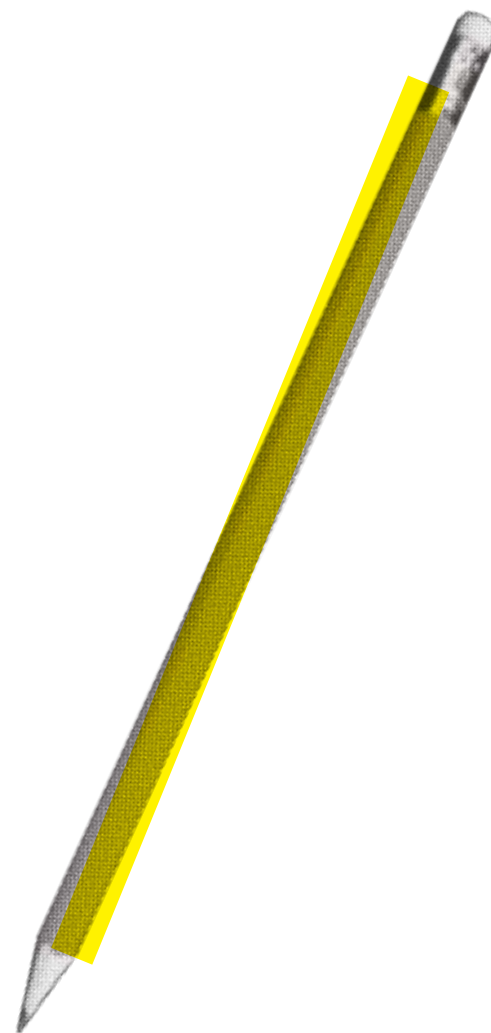
12. Kerro osallistujille Amnesty Internationalin kansainvälisestä Kirjeitä vapaudelle -kampanjasta (engl. Write for Rights), jonka osa Koulujen kirjemaraton on. Kampanjassa pyydetään ihmisiä kirjoittamaan tukiviestejä tarinoissa oleville henkilöille sekä vetoomuskirjeitä maiden viranomaisille vaatien heitä suojelemaan, kunnioittamaan ja edistämään ihmisoikeuksia. Voit kertoa esimerkkejä kampanjan onnistumisista (s.7), tai voitte katsoa lyhyen videon nigerialaisesta Moses Akatugbasta, jonka saama kuolemantuomio peruttiin kansainvälisen kampanjan ansiosta.

Riippuen käytettävissä olevasta ajasta pyydä osallistujia kirjoittamaan tukiviesti tai vetoomuskirje valitsemansa henkilön tai yhteisön tueksi. Ohjeet tukiviestien ja vetoomuskirjeiden kirjoittamiseen löytyvät sivuilta 35-40.

⁵ www.amnesty.fi/koulujen-kirjemaraton/oppilas

⁶ www.amnesty.fi/koulujen-kirjemaraton/materiaalit/

TEHTÄVIEN LIITTEET

LIITE: TIIVISTELMÄ YK:N YLEISMAAILMALLISESTA IHMISOIKEUSJULISTUKSESTA

KANSALAIISOIKEUDET JA -VAPAUDET

Oikeus elämään, vapaus kidutuksesta ja orjuudesta, mielipiteen- ja uskonnonvapaus, oikeus syrjimättömyyteen.

1. Kaikki ihmiset syntyvät vapaina ja tasavertaisina arvoltaan ja oikeuksiltaan
2. Syrjinnän kieltö
3. Oikeus elämään, vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen
4. Orjuuden ja pakotyön kieltö
5. Kidutuksen kieltö
6. Oikeus kansalaisuuteen

LAILLISET OIKEUDET

Syyttömyys, kunnes toisin todistetaan, oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja kieltö tulla pidätetyksi mielivaltaisesti, vangita tai ajaa maanpakoon.

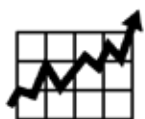
7. Oikeus tulla tunnustetuksi henkilönä
8. Tasavertaisuus lain edessä
9. Oikeus hyvitykseen, mikäli oikeuksia on loukattu
10. Kielto pidättää tai vangita mielivaltaisesti, tai ajaa maanpakoon
11. Oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin
12. Syytön kunnes laillisessa oikeudenkäynnissä toisin todistetaan
13. Oikeus turvapaikkaan

SOSIAALISET OIKEUDET

Oikeus opetukseen, oikeus perustaa perhe, oikeus terveydenhuoltoon ja vapaa-aikaan.

14. Oikeus yksityis- ja perhe-elämän suojaan
15. Oikeus liikkua vapaasti ja valita asuinpaikka valtion sisällä
16. Oikeus solmia avioliitto ja perustaa perhe
17. Oikeus lepoon ja vapaa-aikaan
18. Oikeus opetukseen

TALOUDELLISET OIKEUDET

Oikeus omaisuuteen, työhön, asuntoon ja riittävään elintasoon.

19. Oikeus omaisuuteen
20. Oikeus sosiaaliturvaan
21. Oikeus työhön
22. Oikeus riittävään elintasoon

POLIITTISET OIKEUDET

Oikeus osallistua poliittiseen päätöksentekoon ja oikeus rauhanomaiseen kokoontumis- ja yhdistymisvapauteen.

23. Ajatuksen, omantunnon ja uskonnon vapaus
24. Oikeus mielipiteen- ja sananvapauteen
25. Oikeus rauhanomaiseen kokoontumis- ja yhdistymisvapauteen
26. Oikeus osallistua julkiseen toimintaan ja poliittiseen päätöksentekoon

SIVISTYKSELLISET OIKEUDET

Oikeus osallistua yhteiskunnan sivistyselämään.

27. Oikeus osallistua yhteiskunnan sivistyselämään
28. Oikeus kansainväliseen järjestykseen, jonka puitteissa nämä oikeudet ja velvollisuudet voivat toteutua
29. Velvollisuus kunnioittaa muiden oikeuksia
30. Mitään näitä julistuksessa mainittuja oikeuksia ei saa ottaa pois

LIITE: VASTUUKORTIT

Sen varmistaminen,
että kaikilla on mahdollisuus nauttia
puhtaasta ja turvallisesta juomavedestä
ja ilmasta.

Sen varmistaminen, että ihmisiä kuullaan
ja heidän näkemyksiänsä huomioidaan
ennen sellaisten projektien aloittamista,
jotka voivat vaikuttaa heihin.

Jokia, merta, ilmaa tai maata
saastuttavien toimijoiden
jäljittäminen ja lisävahinkojen
estäminen.

Kuivuutta pakenevien
perheiden auttaminen.

Korvausten maksaminen ihmisille,
joita saasteet tai ympäristön
tuhoaminen ovat vahingoittaneet.

Tuomioistuinten määräysten
kunnioittaminen toiminnan
aiheuttamien ympäristövahinkojen
korjaamiseksi.

Sen varmistaminen, että kaikki ihmiset
voivat puhua ja osoittaa mieltään
vapaasti ja turvallisesti.

Sen varmistaminen, että alkuperäiskansat
saavat kaiken tarvittavan tiedon, ja
että ne voivat antaa tai olla antamatta
suostumuksensa projekteille, joilla on
vaikutusta niiden maihin, kulttuuriin tai
elämään.

Jokia, merta, ilmaa tai maaperää
saastuttamisen välttäminen.

LIITE: IHMISOIKEUDET JA YMPÄRISTÖ

Nämä oikeudet löytyvät seuraavista ihmisoikeusasiakirjoista:

- **YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus (lyh. ihmisoikeuksien julistus)**
- **YK:n alkuperäiskansojen oikeuksia koskeva julistus (lyh. julistus alkuperäiskansojen oikeuksista)**
- **YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva yleissopimus (lyh. TSS-sopimus)**
- **YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus (lyh. KP-sopimus)**

UNIVERSAALIT IHMISOIKEUDET

Ympäristöhaitat, kuten ihmisen aiheuttama ilmastomuutos, eivät ainoastaan vahingoita luontoa – ne loukkaavat myös ihmisten oikeuksia. Löydät tästä listasta muutamia maan, veden ja ilmaston suojeluun liittyviä ihmisoikeuksia.

Oikeus elämään (3. artikla, ihmisoikeuksien julistus; 6. artikla, KP-sopimus)

Tätä oikeutta loukataan, kun saasteet tai sään ääri-ilmiöt uhkaavat ihmisten eloonjäämistä, tai kun ympäristönpuolustajat saavat tappouhkauksia tai heitä tapetaan.

Oikeus hyvitykseen (8. artikla, ihmisoikeuksien julistus; 2. artikla, KP-sopimus)

Tätä oikeutta loukataan, kun ihmisillä ei ole keinoja vastustaa ympäristöhaittoja tai hakea korvauksia tai oikeutta, kun heidän oikeuksiaan loukataan.

Mielivaltaisen pidätyksen kieltö (9. artikla, ihmisoikeuksien julistus; 9. artikla, KP-sopimus)

Tätä oikeutta loukataan, kun ihmisoikeuspuolustajia tai aktivisteja pidätetään epäoikeudenmukaisesti, pidetään vangittuna ilman perusteltua syytä tai rangaistaan rauhanomaisesta mielenosoittamisesta tai väärinkäytösten paljastamisesta.

Sananvapaus, ml. oikeus tietoon (19. artikla, ihmisoikeuksien julistus; 19. artikla, KP-sopimus)

Tätä oikeutta loukataan, kun ympäristönpuolustajia vastaan tehty hyökkäykset luovat pelkoa ja näin estävät muitakin ihmisiä ottamasta kantaa; tai kun ihmisiltä evätään pääsy tärkeään ympäristöä koskevaan tietoon.

Oikeus rauhanomaiseen mielenosoitukseen (20. artikla, ihmisoikeuksien julistus; 21. artikla, KP-sopimus)

Tätä oikeutta loukataan, kun ihmisiä vaiennetaan tai pidätetään tai kun heitä vastaan hyökätään ympäristön puolustamisen takia.

Oikeus osallistua maansa päätöksentekoon (21. artikla, ihmisoikeuksien julistus; 25. artikla, KP-sopimus)

Tätä oikeutta loukataan, kun yhteisöjä ei oteta mukaan päättämään hankkeista, jotka vaikuttavat heidän

maihinsa, vedenlähteisiinsä tai hengitettävään ilmaan, tai kun heitä estetään osallistumasta ympäristöä koskevaan päätöksentekoon.

Oikeus terveyteen ja hyvinvointiin (25. artikla, ihmisoikeuksien julistus; 12. artikla, TSS-sopimus)

Tätä oikeutta loukataan, kun saastunut maaperä, vesi tai ilma aiheuttavat sairastumisia.

Oikeus ruokaan, veteen ja kotiin (25. artikla, ihmisoikeuksien julistus; 11. artikla, TSS-sopimus)

Tätä oikeutta loukataan, kun kuivuus, tulvat, maastopalot tai saasteet tuhoavat satoja, puhtaan veden lähteitä tai koteja.

Oikeus kulttuuriin ja identiteettiin (27. artikla, ihmisoikeuksien julistus; 15. artikla, TSS-sopimus)

Tämä oikeus on erityisen tärkeä alkuperäiskansoille, joiden kulttuurin selviytyminen on sidoksissa heidän perinteisiin maihinsa.

Oikeus puhtaaseen, terveelliseen ja kestävään ympäristöön (YK:n yleiskokouksen päätöslauselma 76/300)

Tämä oikeus tunnustettiin universaalina ihmisoikeutena vuonna 2022.

ALKUPERÄISKANSOJEN OIKEUDET

Alkuperäiskansat tarvitsevat erityistä suojelua, koska heidän identiteettinsä ja kulttuurinsa ovat syvästi sidoksissa heidän perinteisiin maihinsa. Alkuperäiskansat kohtaavat myös monenlaista epäoikeudenmukaisuutta, eikä heidän oikeuksiaan usein kunnioiteta.

Kulttuuriset, uskonnolliset ja kielelliset oikeudet (27. artikla, KP-sopimus)

Alkuperäiskansoja ja muita vähemmistöjä ei saa estää harjoittamasta uskontoaan, puhumasta kieltään, tai nauttimasta perinteisestä kulttuuristaan ja elämäntavastaan.

Oikeus vapaaseen ja tietoon perustuvaan ennakkosuostumukseen, engl. Free, Prior and Informed Consent, FPIC (julistus alkuperäiskansojen oikeuksista)

Hallituksilla ja yrityksillä on velvollisuus tarjota alkupe-
räiskansan jäsenille asianmukaista tietoa, neuvotella heidän kanssaan hyvässä hengessä, sekä pyytää heiltä ennakkoon lupa sellaisiin hankkeisiin, joilla on vaikutuksia alkuperäiskansan perinteisiin maihin, elinkeinoin tai kulttuuriin. Tämä oikeus sisältyy moniin alkuperäiskansoille kuuluviin oikeuksiin. FPIC-periaate sisältyy esimerkiksi seuraaviin oikeuksiin:

Kulttuuristen perinteiden harjoittaminen ja suojeleminen (11. artikla, julistus alkuperäiskansojen oikeuksista)

Tämä oikeus pitää sisällään oikeudet ylläpitää ja välittää eteenpäin kulttuurista perintöä ja perinteitä, ml. pyhiä paikkoja ja tietojärjestelmiä.

Oikeus säilyttää ja suojella ympäristöä (29. artikla, julistus alkuperäiskansojen oikeuksista)

Alkuperäiskansoilla on oikeus ylläpitää kestävää ympäristöä, ja hallituksilla on velvollisuus estää vahingollisia toimia tai vaarallisia aineita vahingoittamasta alkuperäiskansojen maita, luonnonvaroja ja yhteisöjä.

Oikeus määrätä maidensa kehittämisestä (32. artikla, julistus alkuperäiskansojen oikeuksista)

Alkuperäiskansoilla on oikeus päättää ja hyväksyä kaikkia sellaisia hankkeita, jotka vaikuttavat heidän maihinsa, alueisiinsa tai luonnonvaroihinsa, erityisesti kun kyseessä on luonnonvarojen hyödyntäminen.

KIRJEET

JA SOLIDAAARISUUSVIESTIT

KIRJEIDEN JA SOLIDAARISUUSIVESTIEN KIRJOITTAMINEN

Kirjeiden kirjoittamiseen olisi hyvä varata aikaa vähintään 25 minuuttia. Oppilaat eivät usein ole aikaisemmin kirjoittaneet vastaavalaisia kirjeitä viranomaisille. Olemme koonneet seuraavat ohjeet helpottamaan tehtävää. Ohjeita ei kuitenkaan tule tuijottaa liikaa. Tärkeintä on, että oppilaat kirjoittavat kirjeen tavalla, joka heille itselleen tuntuu luonnolliselta. Persoonallisilla viesteillä on usein suurin vaikutus. **Huomioikaa, että kirjeissä tulee käyttää asiallista ja kunnioittavaa kieltä.**

Näin kirjoitat vaikuttavan ja vetoavan kirjeen ihmisoikeuksien puolesta:

1. Tuo kirjeessäsi esille:

- Kenen puolesta kirje kirjoitetaan?
- Mitä hänelle on tapahtunut?
- Miksi tapahtunut on loukannut hänen ihmisoikeuksiaan?
- Mitä vaadit tilanteen muuttamiseksi?

2. Käytä kirjeessäsi **kunnioittavaa ja rauhallista sävyä**. Ihmisoikeusloukkaukset tuntuvat usein vaikeasti ymmärrettäviltä, mutta haluamme, että meidät otetaan vakavasti. Kunnioita kirjeen vastaanottajaa.

3. Käytä kirjeissäsi Amnestyn antamia vaarassa olevaan yksilöön tai ryhmään liittyviä **ohjeistuksia ja tietoja**. Faktat auttavat lukijaa tunnistamaan tapauksen, josta kirjoitat.

4. Käytä **omaa ääntäsi**. Vaatimuksemme vahvistuvat kun useat eri ihmiset esittävät ne omasta näkökulmastaan. Voit sisällyttää viestiisi omaan elämäsi liittyvän viittauksen, kuten ”Kahden lapsen äitinä tiedän...” tai ”Opiskelijana koen, että...” Esitä Amnestyn vaatimukset omien tunteidesi ja sanojesi kautta.

5. Perustele vaatimuksesi vedoten **kansainväliseen oikeuteen**, älä poliittisiin mielipiteisiin. Ihmisoikeudet perustuvat kansainväliseen oikeuteen ja sopimuksiin, sekä niistä juontuviin velvollisuuksiin. Poliittisten väittämien ja argumenttien esittäminen ei ole tehokasta. Päinvastoin, siitä saattaa joskus olla enemmän haittaa kuin hyötyä.

6. Kirjoita siitä, miten ihmisoikeustilanne voi **muuttua paremmaksi**. Voit esimerkiksi viitata tietämiisi maan onnistumisiin tai hyviin käytäntöihin, jotka voisivat edesauttaa ihmisoikeuksien toteutumista. Yritä rohkaista lukijaasi tukemaan ihmisoikeuksia.

7. Ilmaise **henkilökohtaista kiinnostusta** kirjeesi kohdemaahan. Jos olet vierailut kyseisessä maassa tai tutustunut sen kulttuuriin tai historiaan, kerro siitä kirjeessäsi. Vältä vertailua esimerkiksi Suomen ja vastaanottajan maan välillä. Ihmisoikeusloukkauksia tapahtuu kaikkialla maailmassa, eikä maiden välinen vertailu ole tarpeellista.

8. **Älä tee vertailua** esimerkiksi Suomen ja vastaanottajan maan välillä. Ihmisoikeusloukkauksia tapahtuu kaikkialla maailmassa, eikä maiden välinen vertailu ole tarpeellista.

9. Pidä kirjeesi **ytimekkäänä**. Suurin osa vetoomuskirjeistä mahtuu yhdelle sivulle. Jopa kahden tai kolmen virkkeen pituinen kirje voi olla hyvin tehokas.

10. **Allekirjoita** kirjeesi omalla nimelläsi. Voit allekirjoittaa myös pelkällä etunimellä. Voit myös kirjoittaa kirjeeseen koulusi nimen ja yhteystiedot.

USEIN KYSYTTYÄ

USEIN KYSYTTYÄ

Miksi minun tulee kirjoittaa juuri näille henkilöille?

Tällä kertaa pyydämme sinua kirjoittamaan Ecuadorin presidentille ja Norjan pääministerille. He ovat Amnestyn tutkimuksen mukaan avainasemassa muutosten aikaansaamiseksi.

Kuinka paljon tietoja minun tulee antaa itsestäni?

Onko kirjeiden allekirjoittaminen vaarallista?

Voiko valtio, jonne lähetin kirjeeni, evätä minulta maahan pääsyn?

Voit itse päättää mitä haluat kertoa itsestäsi. Kirjoittamalla kirjeeseen nimesi osoitat, että kirjeesi on aito ja henkilökohtainen. Voit halutesasi kirjoittaa myös pelkällä etunimellä.

Tuhannet Amnestyn tukijat allekirjoittavat kirjeitä ongelmitta. Jos sinulla on läheisiä yhteyksiä maahan yksityishenkilönä tai työsi puolesta, voit varmuuden vuoksi jättää tuota maata koskevan kirjeen kirjoittamisen väliin.

Tuleeko minun mainita Amnesty International kirjeessäni?

Voit itse päättää, haluatko kirjoittaa yksityishenkilönä vai osana Amnestyn kansainvälistä kampanjaa.

Pitäisikö minun kirjoittaa kirjeeni käsin?

Sekä koneella kirjoitettu teksti että käsin kirjoitettu teksti käyvät hyvin. Tärkeintä on, että kirjoitat kirjeen ja halutessasi lähetät sen.

Kannattaako minun kirjoittaa vieraalla kielellä?

Kannustamme sinua kirjoittamaan vieraalla kielellä. Jos se tuntuu vaikealta, voit kirjoittaa myös omalla äidinkielelläsi. Mallikirjeistä (s. 35-37) sekä sanastosta (s. 41) löytyy apua vieraalla kielellä kirjoittamiseen.

Mitä kirjeen lähettämisen jälkeen tapahtuu?

Joskus kirjeisiin saattaa tulla vastauksia, mutta juuri sinun kirjeeseesi ei välttämättä vastata. Sillä on silti merkitystä. Jos kirjeeseesi vastataan, pyydämme sinua lähettämään Amnesty Internationalille kopion vastauksesta.

Mistä saan jatkossa lisätietoa ihmisistä, joiden puolesta kirjeitä kirjoitetaan?

Amnesty International Suomen osasto lähettää kiitosviestin kouluille vuonna 2026. Viestissä kerrotaan, kuinka laajasti kirjemaratonin otettiin osaa, sekä tuloksista, joita kirjemaratonilla on siihen mennessä saavutettu.

Paljonko kirjeen postitus maksaa?

Kirjeet ja kortit lähetetään Amnesty Internationalin Suomen osaston toimistolle, joka toimittaa ne eteenpäin vastuuviranomaisille ja asianomaisille. Voit lähettää kirjeet ja kortit veloituksetta (eli ilman postimerkkiä) Amnestylle kirjoittamalla lähetykseen osoitteen **Koulujen kirjemaraton, Amnesty International, Tunnus 5007696, 00003 Vastauslähetys**. Voit myös ladata viestit sähköisesti pilvipalveluun, jos koulullanne on sellainen käytössä. Lähetäthän linkin myös meille osoitteeseen emma.aman@amnesty.fi.

ERITELTY ESIMERKKIKIRJE

Tätä esimerkkikirjettä voi käyttää virallisen vetoomuskirjeen mallina.

1. Virallinen titteli ja vastaanottajan osoite
2. Kirjeen päivämäärä
3. Virallinen tervehdys
4. Johdanto, joka kertoo kirjeen tarkoituksen
5. Kirjoittajan toivomat toimenpiteet ja kirjeen seuraus
6. Tarkka kuvaus toimista, joita tarvitaan
7. Virallinen allekirjoitus
8. Allekirjoituksesi – sillä voi olla enemmän vaikutusta kuin arvaatkaan!

1	H.E. Hun Sen Prime Minister Kingdom of Cambodia 2 41 Russian Federation Blv Phnom Penh Cambodia	2	9 May 2012
3	Dear Prime Minister,		
4	I am writing to express my grave concern regarding the arbitrary arrest and mistreatment of 13 women human rights defenders in Phnom Penh on May 22, 2012.		
5	I respectfully urge the Cambodian government to vacate these convictions and release these 13 women, who have been imprisoned solely for expressing their views and engaging in peaceful assembly.		
6	I call on the Cambodian government to unconditionally release these women immediately. Finally, I ask the Cambodian government to take the necessary steps to protect the fundamental rights to freedom of expression and peaceful assembly in Cambodia.		
7	Thank you for your attention to these urgent matters.		
8	Sincerely, Alex Citizen		

ESIMERKKILAUSEITA:***I am concerned...****– Olen huolissani...****As a young person myself ...****– Nuorena ihmisenä...***ESIMERKKILAUSEITA:*****I feel that the human rights of
Guerreras por la Amazonía and the
people they represent are not
respected because ...****– Minusta tuntuu, että Guerreras
por la Amazonía -ryhmän jäsenten
ja heidän edustamiensa ihmisten
oikeuksia ei kunnioiteta, koska ...***VETOOMUSKIRJE GUERRERAS POR LA AMAZONÍA
-RYHMÄN PUOLESTA**

President of Ecuador
Palacio de Carondelet
García Moreno N10-43 entre
Chile y Espejo, Quito 170401
Ecuador

Sinun nimesi
(voit kirjoittaa tähän
koulusi osoitteen tai ryhmän)

Arvoisa presidentti, / Your Excellency,

1. Kerro jotain, joka tekee kirjeestä henkilökohtaisen. Voit kertoa, miksi olet huolissasi Guerreras por la Amazonía -ryhmän puolesta. Voit myös kertoa jotain itsestäsi.
2. Kerro viestissä Guerreras por la Amazonía -ryhmän esiin nostamista epäkohdista. Voit myös kertoa miksi heidän oikeuksiaan ei mielestäsi kunnioiteta.
3. Kerro, että vaadit Ecuadorin viranomaisia ...

VAATIMUKSET SUOMEKSI

noudattamaan oikeuden päätöstä kaasun
soihduttamisen kieltämisestä ja varmista-
maan ilmastonsuojelijoiden turvallisuus

VAATIMUKSET ENGLANNIKSI

uphold the ruling to eliminate gas flares and
ensure the safety of climate defenders

Kunnioittavasti/
Yours Sincerely,

Nimesi

VETOOMUSKIRJE ELLINOR GUTTORM UTSIN PUOLESTA

Prime Minister of Norway
Office of the Prime Minister
PO box 8001 Dep
0030 Oslo
Norway

Sinun nimesi
(Voit kirjoittaa tähän
koulusi osoitteen tai ryhmän)

ESIMERKKILAUSEITA:

I am concerned ...
– Olen huolissani...

As a young person myself ...
– Nuorena ihmisenä...

ESIMERKKILAUSEITA:

*I feel that the human rights of
Ellinor Guttorm Utsi and the
Sámi are not respected
because...*

*Minusta tuntuu, että Ellinor
Guttorm Utsin ja saamelaisten
oikeuksia ei kunnioiteta koska...*

Arvoisa pääministeri, / Dear Prime Minister,

1. Kerro jotain, joka tekee kirjeestä henkilökohtaisen. Voit kertoa, miksi olet huolissasi tavasta, jolla Ellinor Guttorm Utsia ja saamelaisia kohdellaan. Voit myös kertoa jotain itsestäsi.
2. Kerro viestissä Ellinor Guttorm Utsin tekemästä työstä ja miksi se on mielestäsi tärkeää. Voit myös kertoa miksi Ellinorin ja saamelaisten oikeuksia ei mielestäsi kunnioiteta.
3. Kerro, että haluat Norjan pääministerin

VAATIMUKSET SUOMEKSI

suojelevan saamelaisten poronhoitoyhteisöjen oikeuksia varmistamalla, että heidän maitaan ja elämäntapaansa uhkaavat teolliset tuulivoimalahankkeet eivät etene ilman asianosaisten saamelaiten vapaaehtoista ja tietoon perustuvaa ennakkosuostumusta.

VAATIMUKSET ENGLANNIKSI

protect the rights of the Sámi reindeer-herding communities by ensuring that industrial wind-power projects that threaten their lands and way of life do not proceed without the free, prior and informed consent of the affected Sámi people.

Kunnioittavasti/
Yours Sincerely,

Nimesi

SOLIDAARISUUSVIESTIOHJEET

Solidaarisuusviestejä kirjoitetaan suoraan ihmis-oikeusloukkauksia kokeneille ihmisille. Viesteillä on tarkoitus osoittaa heille tukea ja kertoa, että heitä ajatellaan. Monet viestejä vastaanottaneet ihmiset ovat kertoneet niiden antaneen heille rohkeutta ja toivoa vaikeissakin tilanteissa.

Koska solidaarisuuskortit on tarkoitettu ihmisten tueksi ja kannustukseksi, on niiden kohdalla toivottavaa, että viestit kirjoitetaan ohjeessa mainituilla kielillä. Kielivaatimus ei kuitenkaan ole ehdoton, joten kannustavia viestejä voi kirjoittaa myös suomeksi tai millä tahansa muulla kielellä; tärkeintä on, että kirjeitä ja kortteja syntyy.

Mikäli solidaarisuuskorttien kirjoittaminen tuntuu vaikealta ja aikaa on, voitte miettiä yhdessä luokan kanssa, mitä haluaisitte sanoa. Voit kysyä oppilailta seuraavia kysymyksiä ja kirjoittaa heidän vastauksensa taululle:

- **Mikä saisi vastaanottajan tuntemaan itsensä vahvemmaksi?**
- **Miten voitte näyttää viestillä, että tuette viestin vastaanottajaa?**
- **Miten voitte ilmaista viestissänne, että uskotte ihmisoikeuksien kunnioittamisen olevan tärkeää?**
- **Miten voitte osoittaa tukea ja luoda toivoa käyttämällä sanoja, kuvia tai valokuvia?**

Viesteissä voi myös kertoa omasta elämästään ja miksi kokee asian tärkeäksi. Kampanjan henkilöt vastaanottavat kampanjan aikana jopa kymmeniä tuhansia viestejä ja monet ovat kertoneet pyrkivänsä lukemaan ne kaikki. Viesteistä kannattaakin tehdä henkilökohtaisia ja rohkeita, jos haluaa niiden erottuvan muista.

Solidaarisuuskortteja kirjoittaessanne voitte käyttää joko Amnestyltä saamianne valmiita korttipohjia tai askarrella omat kortit. Tekstin lisäksi korteissa voi mielellään käyttää kuvia, värejä, tarroja – vain luovuus on rajana.

SOLIDAARISUUSVIESTI GUERRERAS POR LA AMAZONÍA -RYHMÄLLE

SUOMI

ESPAÑA

ENGLANTI

Olette rohkeita sotureita taistelemassa tulihirviöitä vastaan.

Son unas valientes guerreras que están luchando contra los monstruos de fuego.

You are brave warriors fighting against the monsters of fire.

Teidän yhteisöjenne oikeuksien lisäksi toimintanne puolustaa meidän kaikkien planeettaa ilmastomuutosta vastaan.

Con sus acciones no solo defienden los derechos de sus comunidades, sino también protegen a nuestro planeta del cambio climático.

With your actions, you not only defend the rights of your communities, but also protect our planet from climate change.

Jatkakaa taistelua kaasuliekkien sammuttamiseksi ja elämän suojelemiseksi.

Continúen luchando por eliminar los mecheros y encender la vida.

Keep fighting to extinguish the gas flares and ignite life.

Teillä on kaikki tukemme (maasta/alueelta). Teidän taistelunne on meidän taistelumme.

Tienen todo nuestro apoyo desde (territorio/país). Su lucha es nuestra lucha.

You have all our support from (territory/country). Your struggle is our struggle.

HUOMIOITAVAA

Guerreras por la Amazonía -ryhmän jäsenet puhuvat espanjaa.

Viesteissä on tärkeää pitää positiivinen ja kannustava sävy.

Ilmaise viesteissä esimerkiksi minkälainen merkitys ryhmän aktivismilla on planeetan suojelemiseksi sekä taistelussa ilmastokriisiä vastaan.

Ethän kirjoita esimerkiksi soihdutuksen mahdollisesti aiheuttamista terveysongelmista.

Osa nuorista aktivisteista on omaksunut symbolikseen eri elämiä. Voitte siis halutessanne piirtää tai askarrella viesteihinne puumia, jäniksiä, kissoja, kabybaroja, perhosia, kolibreja, jaguaareja ja lehmiä.

SOLIDAARISUUSVIESTI ELLINOR GUTTORM UTSILLE

SUOMI	POHJOISSAAME	ENGLANTI
Me tuemme sinua!	Mii doarjut din!	We support you!
Antakaa tuntureiden elää!	Ellos duoddarat!	Let the mountain plains live!
<i>Lyhenne, joka tarkoittaa "näytä saamelaista henkeä / asennetta"</i>	ČSV!	<i>abbreviation for "show Sámi spirit!"</i>
Pysy vahvana!	Leage nanus!	Stay strong!
Et ole yksin!	It leat okto!	You are not alone!
Ajattelemme sinua! / Olet ajatuksissamme!	Don leat min jurdagiin / mii jurddašit du birra!	We are thinking of you! / you are in our thoughts!
Tuemme sinua / olemme tukenasi!	Mii doarjut du!	We support you!
Olet inspiroinut minua puolustamaan ihmisoikeuksia ja ilmasto-oikeudenmukaisuutta!	Don movttiidahtát mu bealuštit olmmošvuoigatvuođaid ja dálkkádatvuoigatvuođaid!	You have inspired me to defend human rights and climate justice!

HUOMIOITAVAA

Ellinor puhuu pohjoissaamea, norjaa ja englantia.

Voit sisällyttää viestiisi piirroksia tai tekstejä, jotka kuvaavat esimerkiksi

- Saamenmaan luontoa, tuntureita, laaksoja ja porojen laidunalueita
- poroja, jotka symboloivat saamelaiskulttuuria ja elinkeinoa

• saamelaiskulttuuria ja perinteitä, kuten perinteistä pukeutumista (esim. gákti), käsitöitä (duodji) sekä kulttuurin yhteyttä saamelaisten maihin

• eläinten hyvinvoinnista huolehtimisen tärkeyttä

Jos käytät oikeita kuvia saamelaiskulttuurista, muista merkitä kuviin niiden tekijä.

Huom. Suomessa on historian saatossa esitetty monenlaisia rasistisia ja syrjiviä stereotypioita saamelaisista. Ethän toista näitä edes vitsinä.

SANASTO SUOMI – ENGLANTI

Alkuperäiskansa – *Indigineous people*

Hallitus – *Government*

Ihmisoikeudet – *Human rights*

Ihmisoikeusloukkaus – *Human rights violation*

Ihmisoikeuspuolustaja – *Human rights defender*

Ihmisoikeussopimus – *Human rights treaty*

Ilmaista – *Express*

Ilmasto-oikeudenmukaisuus – *Climate justice*

Kansainvälinen oikeus – *International law*

Kokoontumisvapaus – *Freedom of assembly*

Kritisoida – *Criticize*

Maakaasun soihdutus – *Gas flaring*

Määritellä – *Define*

Oikeus, oikeudenmukaisuus – *Justice*

Oikeus elämään – *Right to life*

Oikeus terveyteen – *Right to health*

Oikeus henkilökohtaiseen vapauteen ja turvallisuuteen – *Right to personal liberty and security*

Oikeus yhtäläiseen lain suojaan – *Right to equal protection of the law*

Oikeutus, peruste – *Justification*

Osallistua – *Participate*

Saamelaiset – *Sámi / The Sámi people*

Saamenmaa – *Sápmi*

Saamenkielet – *Sámi languages*

Sanan- ja mielipiteenvapaus – *Freedom of expression*

Solidaarisuus – *Solidarity*

Suojella – *Protect*

Tasa-arvo – *Equality*

Toimeenpanna, toteuttaa – *Enforce*

Tukahduttaa – *Repress*

Tyytymättömyys – *Discontent*

Vaatia, kehottaa – *Urge*

Vaatia, vedota – *Call on*

Vapaus syrjinnästä – *Freedom from discrimination*

Vedota – *Appeal*

Velvollisuus – *Responsibility, obligation*

Vetoomus – *Petition*

Välittömästi – *Immediately*

Yhdenvertaisuus – *Equity*

YK (Yhdistyneet Kansakunnat) – *UN (United Nations)*

YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista – *United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples (UNDRIP)*

YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus – *United Nations Universal Declaration of Human Rights (UDHR)*

Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus – *The International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)*

Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus – *The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)*

VIESTEISSÄ ON VOIMAA.